

Agnieszka Stacherzak, Maria Heldak

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

UWARUNKOWANIA ROZWOJU TURYSTYKI A ROZWÓJ GOSPODARCZY OBSZARÓW WIEJSKICH DOLNEGO ŚLĄSKA

Streszczenie: W pracy przeanalizowano wybrane uwarunkowania rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku. Badaniami objęto obszar województwa dolnośląskiego z wyłączeniem miast wydzielonych, przyjmując gminę jako podstawową jednostkę badawczą (łącznie 133 jednostki terytorialne). Praca miała na celu ukazanie przestrzennego zróżnicowania przydatności terenu województwa dla rozwoju turystyki, a także wskazanie, na ile atrakcyjność przyrodnicza i kulturowa gminy przekłada się na rozwój gospodarczy oraz wpływy do budżetu gminy. Na podstawie przyjętych kryteriów w obrębie badanego zagadnienia wydzielono jednorodne rejony (gminy) w zależności od stopnia przydatności dla rozwoju turystyki oraz kondycji finansowej i rozwoju przedsiębiorczości lokalnej. Zjawiska zobrazowano na kartogramach.

Słowa kluczowe: atrakcyjność turystyczna przestrzeni, rozwój gospodarczy, obszary wiejskie.

1. Wstęp

O atrakcyjności turystycznej obszaru w znacznej mierze decyduje ranga walorów turystycznych. Podstawowe dobra turystyczne odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu i rozwoju turystyki (za: [Lijewski, Mikułowski, Wyrzykowski 2002, s. 16]). Stanowią one dominujący cel podróży turystycznych i od nich zależy lokalizacja pozostałych elementów obsługi ruchu turystycznego [Meyer 2008, s. 59]. Do podstawowych walorów turystycznych obszarów wiejskich zalicza się naturalne walory i zasoby środowiska oraz materialne zasoby kultury i duchowe dziedzictwo. Wskazywane zatem najczęściej zespoły cech warunkujących rozwój turystyki to walory przyrodniczo-kulturowe wsi, przez które rozumie się: stan środowiska oraz atrakcyjność krajobrazową, kulturową i etniczną danej miejscowości. Z rozwojem turystyki wiąże się wiele korzystnych oddziaływań związanych głównie z rozwojem ekonomiczno-społecznym. Wzrastające dochody regionu, zwiększenie liczby zatrudnionych (przekładające się na wzrost stopy życiowej) oraz rozwój infrastruktury poprawiający jakość życia są bardzo wyraźnym wyznacznikiem pozytywnych zmian zachodzących pod wpływem turystyki. Na tle wyraźnych korzyści płynących z roz-

woju turystyki słabiej identyfikowane są jej negatywne skutki, które przejawiają się w sferze społeczno-kulturowej [Meyer 2008, s. 129].

Badaniami objęto obszar województwa dolnośląskiego z wyłączeniem miast wydzielonych, przyjmując gminę jako podstawową jednostkę badawczą (łącznie 133 jednostki terytorialne). W pracy przeanalizowano wybrane uwarunkowania rozwoju turystyki na obszarach wiejskich Dolnego Śląska, w tym walory środowiska przyrodniczego i kulturowego. Uwarunkowania te zestawiono z rozwojem gospodarczym gmin. Waloryzację przestrzeni woj. dolnośląskiego dla rozwoju turystyki przeprowadzono metodą punktową oraz na zasadzie ustalonych kryteriów wydzielenia jednorodnych gmin. Każdy z wybranych problemów badawczych, w tym: zagadnienia przyrodnicze, kulturowe, zagadnienia gospodarcze, został poddany analizie składającej się z kilku części. Po doborze cech diagnostycznych charakteryzujących dane zjawisko każdej z gmin proporcjonalnie do jej atrakcyjności przydzielono punkty, przyjmując dla każdej cechy jednakową zasadę – wartość może się mieścić w jednej z trzech grup: o atrakcyjności dobrej, średniej lub małej dla rozwoju turystyki (punkty 0, 1, 2). Następnie zsumowano punkty uzyskane przez poszczególne gminy w obrębie badanego zagadnienia oraz ustalono kryteria wydzielenia jednorodnych rejonów w zależności od stopnia przydatności dla rozwoju turystyki. Zagadnienia ekonomiczne oceniono, kierując się metodą zastosowaną przez Z. Więckowicz [1998, s. 162], obliczając średnią wartość wskaźnika rozpatrywanej cechy na obszarze badań oraz $\frac{1}{2}$ odchylenia standardowego dla tego wskaźnika. W klasie I o wysokich dochodach znalazły się gminy, w których dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca przekraczał granicę obliczoną według formuły: średnia wartość wskaźnika na obszarze badań $+1/2$ odchylenia standardowego obliczona dla tego wskaźnika ($\geq X_i + 0,5\delta_i$), do klasy II zaliczono gminy, w których dochód mieścił się w przedziale $X_i - 0,5\delta_i \div X_i + 0,5\delta_i$, do ostatniej klasy – gmin o najniższych dochodach – zaliczono te z przedziału $\leq X_i - 0,5\delta_i$. Podobne kryteria zastosowano do oceny gmin pod względem wpływów z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych. Zjawiska zobrazowano na kartogramach.

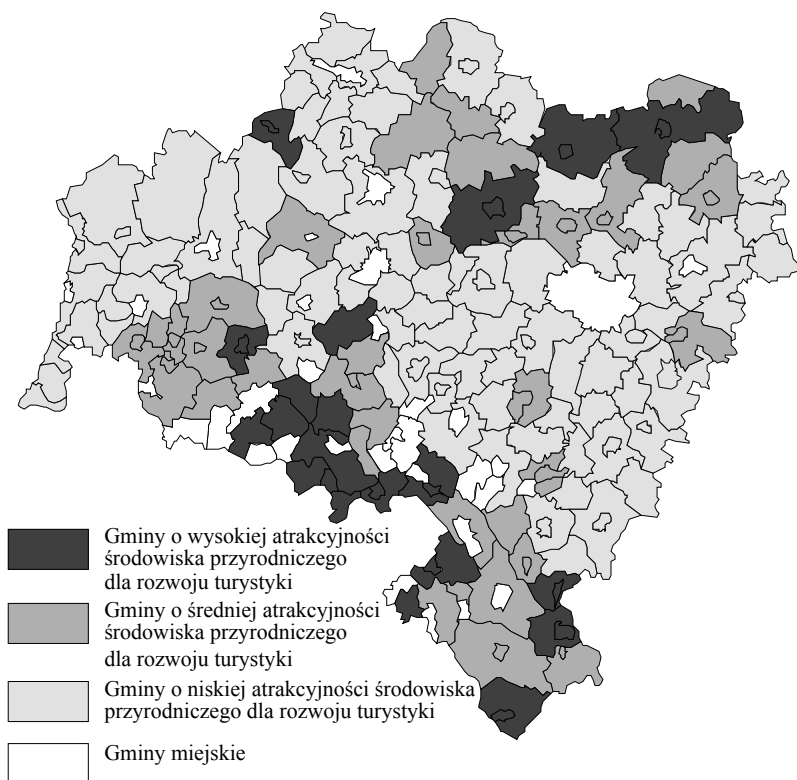
Praca ma na celu ukazanie przestrzennego zróżnicowania przydatności terenu województwa dla rozwoju turystyki, a także wskazanie, na ile atrakcyjność przyrodnicza i kulturowa gminy przekłada się na rozwój gospodarczy oraz wpływy do budżetu gminy. Badania mają odpowiedzieć także na pytanie, czy wysokie walory środowiska przyrodniczego i kulturowego, istotne dla rozwoju turystyki, wpływają na kondycję finansową gmin i rozwój przedsiębiorczości lokalnej.

2. Walory przyrodnicze regionu

Turystyka na wsi rozwija się m.in. przez wykorzystanie walorów przyrody. Atrakcyjność środowiska przyrodniczego często stanowi o wyborze miejsca. Największą szansę na rozwój turystyki mają tereny o czystym lub mało skażonym środowisku przyrodniczym, o pięknym krajobrazie, oryginalnym świecie roślinnym i zwierzę-

cym (za: [Hełdak 2002, s. 41]). Na terenie województwa dolnośląskiego występują obszary o dużych i wybitnych walorach przyrodniczych, ale i obszary, które jeszcze do niedawna należały do rejonów o dużym stopniu zagrożenia ekologicznego (obszary: legnicko-głogowski, wrocławski, turoszowski, jeleniogórski i wałbrzyski).

Na Dolnym Śląsku znajdują się obszary chronione: Karkonoski Park Narodowy, Park Narodowy Gór Stołowych, 12 parków krajobrazowych, blisko 20 obszarów chronionego krajobrazu oraz ponad 60 rezerwatów przyrody (za: [Zakrzewska-Półtorak 2010, s. 160]). Ponadto spora część województwa objęta jest ochroną w ramach obszarów Natura 2000. Teren województwa jest zróżnicowany pod względem rzeźby terenu – od niżowej części z doliną Odry ograniczonej Wałami Trzebnickimi przez Przedgórze Sudeckie po górskie pasmo Sudetów z najwyższym pasmem Karkonoszy charakteryzującym się znacznymi walorami krajobrazowymi.

Rys. 1. Atrakcyjność środowiska przyrodniczego dla rozwoju turystyki w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich woj. dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Hełdak 2002, s. 42].

Wśród cech, które uznano za istotne w zakresie elementów przyrodniczych dla atrakcyjności wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej, znalazły się: powierzchnia obsza-

rów poddana różnym formom ochrony przyrody, powierzchnia lasów w ogólnej powierzchni gminy, powierzchnia użytków zielonych w ogólnej powierzchni gminy, powierzchnia wód, malowniczość krajobrazu oceniona przez pryzmat ukształtowania powierzchni. Wyniki analizy przedstawiono na rys. 1, wyłaniając rejony o wysokiej, średniej i niskiej atrakcyjności środowiska przyrodniczego dla turystyki. W wyniku przeprowadzonej waloryzacji wyłoniono 21 gmin o dużej atrakcyjności przyrodniczej dla rozwoju turystyki i 33 gminy o atrakcyjności średniej. Gminy charakteryzujące się korzystnymi uwarunkowaniami przyrodniczymi dla rozwoju turystyki skupione są głównie w południowej oraz w północno-wschodniej części obszaru badań. Gminy tego typu uzupełniają rejony o średnich walorach przyrodniczych dla rozwoju turystyki, tworząc dwie wyraźne strefy, w obrębie których atrakcyjność przyrodnicza sprzyja rozwojowi turystyki. Łącznie gminy te stanowią ponad 40% spośród analizowanych gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa dolnośląskiego. W paśmie środkowym występują gminy o niskiej atrakcyjności środowiska przyrodniczego dla rozwoju turystyki. Gminy te dominują w regionie i stanowią ok. 60% ogółu badanych gmin.

Wysoką wartość w ocenie środowiska przyrodniczego osiągnęły gminy położone na południu regionu w Kotlinie Kłodzkiej, w rejonie Gór Białskich i Śnieżnickiego Parku Krajobrazowego, w rejonie Stołowogórskiego Parku Narodowego, Gór Orlickich, Gór Kamiennych i Gór Sowich, także gminy leżące w pobliżu Karkonoskiego Parku Narodowego lub częściowo w jego granicach oraz gminy położone w rejonie Parku Krajobrazowego Doliny Bobru. Na północy za szczególnie atrakcyjne przyrodniczo uznano gminy zlokalizowane w dolinie rzeki Baryczy oraz w dolinie rzeki Szprotawy.

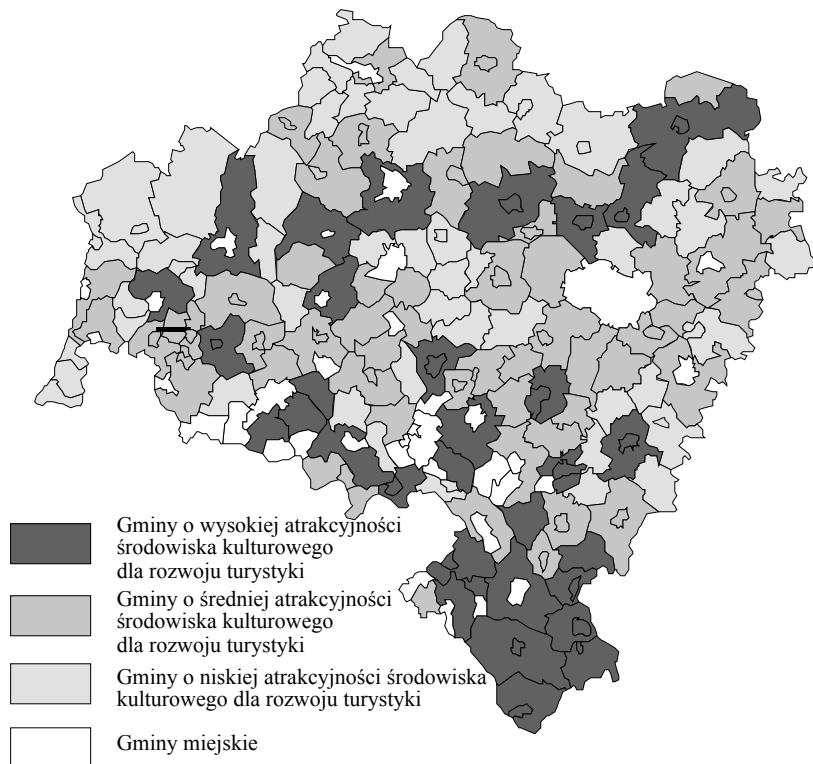
3. Atrakcyjność kulturowa regionu

Dolny Śląsk jest regionem o znacznej koncentracji zabytkowych zespołów urbanistycznych, obiektów architektonicznych i budowlanych. Znaczenie zabytków bardzo często uzależnione jest od położenia w stosunku do rejonów i tras turystycznych, usytuowania w krajobrazie oraz zagospodarowania i przystosowania do zwiedzania. Wśród zabytków Dolnego Śląska na szczególną uwagę zasługują: Książ, Wojnowice, Lubiąż, Zagórze Śląskie, Karpacz Górny i Krzeszów. Niewątpliwą atrakcją turystyczną stanowią także takie obiekty, jak: pomniki, przegierze, ruchome szopki, podziemne trasy turystyczne i sztolnie oraz zapory wodne. Wśród tej grupy zabytków można wymienić m.in.: „Podziemne Fabryki Walim” – sztolnie i wewnątrz kaplicy wyłożone czaszkami w Czermnej k. Kudowy [Heldak 2002, s. 43].

O atrakcyjności danego miejsca stanowią także imprezy kulturalne związane często z tradycją danego regionu. Wśród imprez, które na stałe zagościły w regionie i w świadomości turystów, znajdują się: płukanie złota w Złotoryi, festiwal filmów komediowych w Lubomierzu, koncerty organowe w Trzebnicy, liczne imprezy narciarskie, np. „Bieg Piastów”. Tradycja turystyczno-wypoczynkowa w regionie jest

obecna od wielu dziesięcioleci, a oferta turystyczna była bogata już przed II wojną światową.

Waloryzację wartości kulturowych gmin przeprowadzono, wykorzystując następujące cechy: zabytki kultury o znaczeniu lokalnym, regionalnym, krajowym oraz imprezy kulturalne i tradycję wypoczynkowo-turystyczną. Uzyskane wyniki stały się podstawą do wyłonienia gmin o wysokiej, średniej i niskiej atrakcyjności kulturowej dla rozwoju turystyki (rys. 2).

Rys. 2. Atrakcyjność kulturowa dla rozwoju turystyki w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich woj. dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Heldak 2002, s. 44].

Analiza ujawniła duże zróżnicowanie atrakcyjności kulturowej gmin Dolnego Śląska. Gminy o znacznej liczbie obiektów historycznych występują mozaikowato na terenie całego województwa. Największe skupisko tego typu gmin występuje jednak w Kotlinie Kłodzkiej, z takimi atrakcjami, jak: sztolnia dawnej kopalni złota w Złotym Stoku, ruchoma szopka w Wambierzycach (gm. Radków), kościół NMP na Górze Iglicznej z figurką Matki Boskiej Śnieżnej w Międzygórzu (gm. Bystrzyca Kłodzka) oraz innymi zabytkami architektury i budownictwa. Dodatkowo w gmi-

nach tych od wielu lat rozwijana jest tradycja turystyczno-wypoczynkowa. Także gminy zlokalizowane w Karkonoszach oraz na północy województwa charakteryzują się wysoką atrakcyjnością kulturową. Gminy bogate kulturowo o szczególnych predyspozycjach dla rozwoju turystyki stanowią 22% ogółu analizowanych jednostek badawczych.

Kolejna grupa gmin, gmin o średniej atrakcyjności kulturowej dla rozwoju turystyki, stanowi aż 55 jednostek terytorialnych spośród analizowanych 133 (41% ogółu gmin). Gminy te występują na obszarze całego województwa. Z przeprowadzonej analizy wynika, że poza rejonem Kotliny Kłodzkiej trudno jest wyodrębnić zwarte przestrzennie rejony atrakcyjności kulturowej dla rozwoju turystyki.

4. Rozwój gospodarczy gmin

Aspekt ekonomiczny rozwoju turystyki związany jest z poprawą sytuacji gospodarczej obszarów wiejskich. Rozwój różnych form turystyki związany jest z uzyskiwaniem dodatkowych dochodów, otwieraniem się nowego rynku pracy i związaną z tym poprawą sytuacji ekonomicznej społeczności lokalnej.

Turystyka pociąga za sobą rozwój usług towarzyszących, np. wypożyczalni sprzętu sportowego, gastronomii, handlu itp. Tworzenie infrastruktury dla turystów aktywizuje życie społeczno-gospodarcze oraz przyczynia się do wzrostu lokalnej przedsiębiorczości.

W badaniach przeanalizowano kondycję finansową gmin mierzoną dochodem ogółem budżetu gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Uznano, że warunkuje ona w pewnym stopniu zaangażowanie się władz lokalnych w proces popularyzacji i organizowanie wypoczynku na wsi. Kolejną zastosowaną miarą są dochody własne mierzone udziałem w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa z podatku dochodowego od osób fizycznych. Wpływy z tego tytułu w przeliczeniu na jednego mieszkańca, wspólnie z opłatami lokalnymi, odzwierciedlają w pewnym stopniu aktywność ekonomiczną społeczności lokalnej oraz tzw. małą przedsiębiorczość.

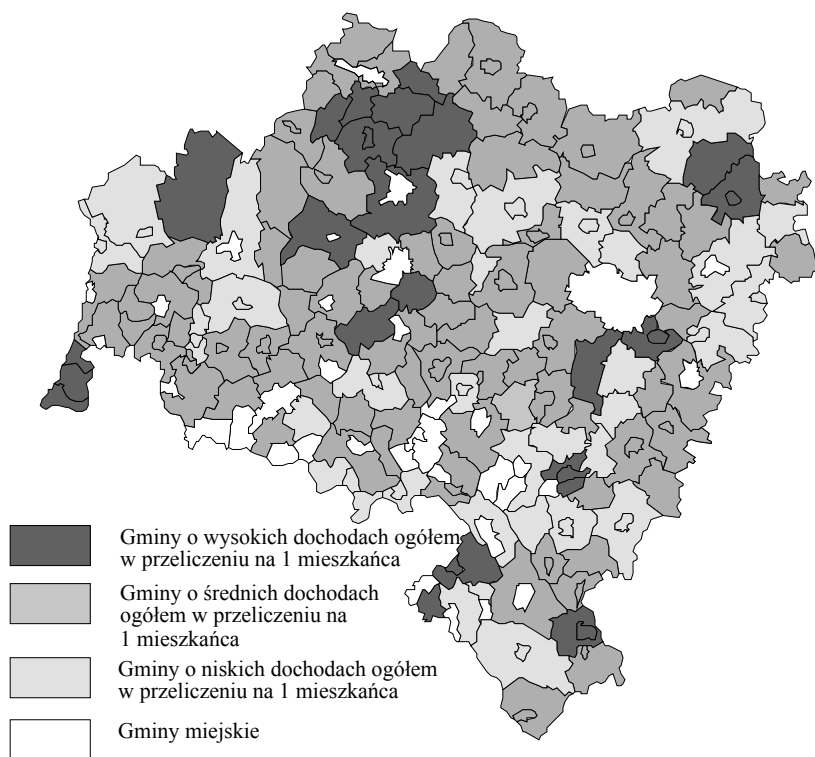
Przyjęte kryteria pozwoliły na zobrazowanie przestrzenne gmin o wysokich, średnich i niskich wpływach ogółem do budżetu gminy oraz o wysokich, średnich i niskich wpływach z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych w 2009 r. Wpływy z obydwu tytułów analizowano w przeliczeniu na 1 mieszkańca (rys. 3 i 4).

Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że największy odsetek gmin w 2009 r. stanowią te zaliczone do klasy II, o średnich wpływach ogółem do budżetu gminy. Gminy tego typu występują na obszarze całego województwa i stanowią prawie 61% ogółu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich regionu (81 gmin). W gminach tych dochód mieścił się w przedziale od 2363,05 do 3066,73 zł na 1 mieszkańca.

Wysokie dochody uzyskało tylko 19 gmin, zlokalizowanych głównie wokół dużych miast: Lubina, Legnicy i Wrocławia, a także w powiecie kłodzkim, oraz gmina Bogatynia. Wśród gmin o dochodach przekraczających 5000,00 zł na 1 mieszkańca

w 2009 r. znalazły się gminy: Bogatynia (5042,74 zł), Rudna (5116,01 zł), Kobierzycy (5421,19 zł), Polkowice (6748,32 zł) i Grębocice (6877,17 zł). Wysoki dochód w tych gminach w większości związany jest z prowadzonym wydobyciem miedzi i węgla brunatnego.

W grupie gmin o niskich dochodach ogółem na 1 mieszkańca znalazły się 33 gminy (24,80% ogółu analizowanych jednostek terytorialnych). W gminach tych dochód na 1 mieszkańca nie przekroczył w 2009 r. 2350,00 zł. Najniższy dochód ogółem w regionie w przeliczeniu na 1 mieszkańca osiągnęły gminy Jaworzyna Śląska (1897,37 zł) oraz Malczyce (1938,34 zł). Gminy zaliczone do III klasy występują głównie w części wschodniej województwa oraz w rejonie Bolesławca. Największe skupisko tego typu gmin występuje wokół Dzierżoniowa i Wałbrzycha.

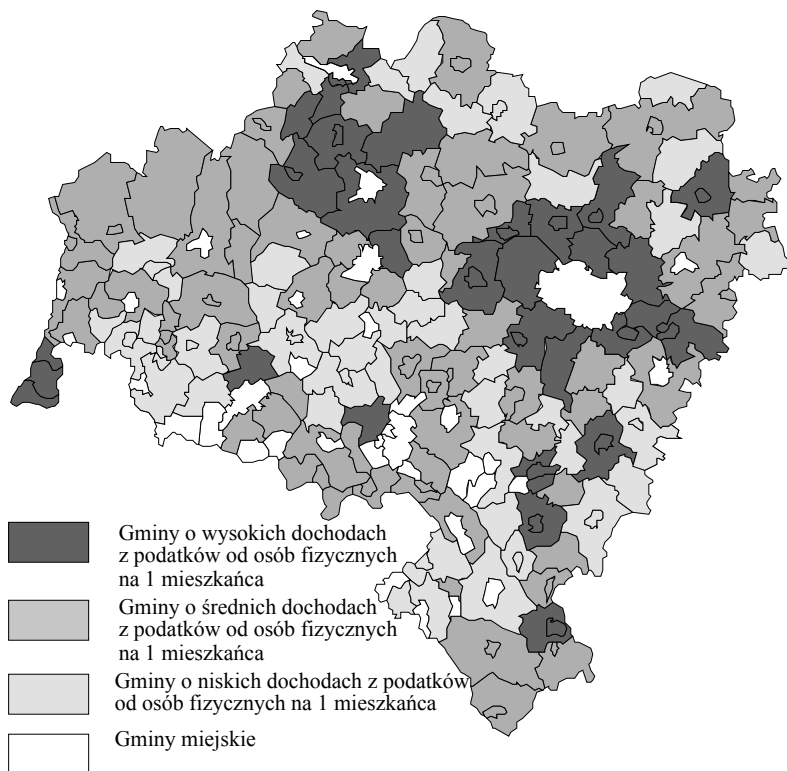

Rys. 3. Dochód ogółem budżetu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich woj. dolnośląskiego w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Analizując dochód budżetu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich z tytułu podatku od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, stwierdzono, iż najwięcej gmin (61) znalazło się w II wyznaczonym przedziale. Gminy tego typu stanowią

prawie połowę (ok. 46%) ogółu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich i są rozmieszczone na terenie całego województwa dolnośląskiego. Największe skupisko gmin występuje w północno-zachodniej części województwa dolnośląskiego. Graniczne wartości w tym przedziale to 413,55 maksymalnie i 263,70 zł minimalnie dochodu z podatków fizycznych na 1 mieszkańca. Wśród gmin znajdujących się w I klasie o wysokich dochodach z tytułu podatków od osób fizycznych na 1 mieszkańca można wyróżnić dwa większe skupiska, jedno zlokalizowane wokół miasta Wrocławia (12 gmin) i drugie wokół Lubina (8 gmin).

Rys. 4. Dochód budżetu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich woj. dolnośląskiego w 2009 r. z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Gminy zlokalizowane na południu Wrocławia tworzą także małą grupę (Strzelin, Niemcza, Ząbkowice Śląskie), natomiast pozostałe gminy tej klasy rozmieszczone są mozaikowo po całym obszarze województwa (4 przy południowej granicy województwa i jedna na północnym-wschodzie miasta Wrocławia).

Biorąc pod uwagę północną część województwa, można stwierdzić, iż gminy zarówno o wysokich, jak i średnich dochodach (I i II klasy) ułożyły się pasowo

(rozmessezczone są wedlug kierunku wschod–zachod). W poludniowej czesci wojewodztwa takich zaleznoSci sie nie odnotowuje.

Maksymalna wartosc dochodu z podatkow od osob fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkancina wynosi 1275,26 zl (gmina Kobierzyce), minimalna wartosc mozna znalezc w gminie Dziadowa Klodza i jest to 142,12 zl. Nalezy zaznaczyc, iz gmina Kobierzyce jest gmina „odstajaca” od pozostałych gmin na terenie Dolnego Slaska. Rownice pomiedzy dochodami z tytuliu podatku od osob fizycznych wplywajacych do budzetu gmin siegaja wartosci od kilku groszy do kilkudziesieciu zlotych, nie przekraczajac kwoty 100,00 zl, natomiast pomiedzy gmina Kobierzyce a kolejna rownica ta wynosi ponad 400,00 zl (403,34 zl).

Dla realizacji celu badan w pracy dodatkowo przeanalizowano poziom bezrobocia. Rozpatrujac udzial bezrobotnych ogolem wzrod ludnoscii w wieku produkcyjnym, mozna zauwazyc, ze najwieksza wartosc wskaznika osiagaja gminy atrakcyjne zarazem przyrodniczo dla rozwoju turystyki. Szczegolnie wysoka stopa bezrobocia wystepuje w gminach bylago woj. walbrzyskiego, w tym w Bystrzycy Klodzkiej, gdzie udzial bezrobotnych wzrod ludnoscii w wieku produkcyjnym wynosi az 17%, Zabkowice Slaskie (15,8%), Klodzko (15,2%), Ziebice (14,5%), Miedzylesie (12,7%), Gluszyca (12,7%), Radkow (11,9%).

Podobnie duzy wskaznik bezrobocia osiagaja gminy polozone na poludniu bylago woj. jeleniogorskiego, takze w obszarach atrakcyjnych przyrodniczo. Tutaj szczegolnie wysoki wskaznik bezrobocia osiagnely w 2009 r. gminy: Bolkow z 15,2% bezrobotnych wzrod ludnoscii w wieku produkcyjnym, Lesna (13,5%), Lubawka (12,6%). Wysoki udzial bezrobotnych jest domena gmin poloznych na poludniu wojewodztwa, na terenach o srednich walorach przyrodniczych. Duzy poziom rozpatrywanego wskaznika osiagaja takze gminy polozone na polnocy woj. dolnoslaskiego, takze atrakcyjne przyrodniczo, w tym Wolow (17,6%), Milicz (15,4%), Zmigrad (13,90).

5. Podsumowanie i wnioski

Dolny Slask jest regionem o wysokiej atrakcyjnosci przyrodniczej dla rozwoju turystyki. Podobnie atrakcyjna jest przestrzen regionu pod wzgledem kulturowym. Walory przyrodnicze regionu, jak rowniez dziedzictwo kulturowe tych ziem nadal nie do konca sa wykorzystywane dla rozwoju gospodarczego obszarow wiejskich wojewodztwa. Gminy o najnizszych wplywach do budzetu skupione sa glownie w terenach atrakcyjnych krajobrazowo, na poludniu i polnocnym-wschodzie Dolnego Slaska. Dochod budzetow gmin z tytuliu podatkow od osob fizycznych takze potwierdza regule, ze najwieksze wplywy do domowych budzetow maja mieszkancie strefy podmiejskiej duzych miast, a nie mieszkancie terenow atrakcyjnych przyrodniczo.

Atrakcyjnosc przyrodnicza srodowiska dla rozwoju turystyki nie przeklada sie takze na niski wskaznik bezrobocia wzrod ludnoscii w wieku produkcyjnym w poszczegolnych gminach regionu. Wrzcz przeciwnie, gminy atrakcyjne przyrodniczo

charakteryzują się wysokim udziałem bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym.

Atrakcyjność turystyczna przestrzeni wiejskiej Dolnego Śląska nie przekłada się na zauważalny wzrost dochodów gmin w regionie. Predyspozycje tkwiące w przestrzeni gmin wiejskich i miejsko-wiejskich nie przekładają się także na rozwój gospodarczy gmin, w tym na tworzenie miejsc pracy, co ograniczyłoby poziom bezrobocia w regionie.

Literatura

- Heldak M., *Identyfikacja i ocena uwarunkowań rozwoju agroturystyki na Dolnym Śląsku*, Acta Scientiarum Polonorum Administratio Locorum, Olsztyn 2002.
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., *Geografia turystyki Polski*, Warszawa 2002.
- Meyer B., *Kształtowanie układów przestrzenno-funkcjonalnych przez turystykę*, Uniwersytet Szczeciński, Rozprawy i Studia T. (DCCL) 676, Szczecin 2008.
- Więckowicz Z. (red.), *Przekształcenia obszarów wiejskich makroregionu południowo-zachodniego. Typologia gmin pod względem poziomu i warunków rozwoju*, Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Tom 1, Wrocław 1998.
- Zakrzewska-Półtorak A., *Atrakcyjność turystyczna i polityka rozwoju w województwie dolnośląskim*, [w:] *Dylematy rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI wieku*, red. S. Korenik, A. Dybała, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 101, UE, Wrocław 2010.

RELATIONS BETWEEN CONDITIONS OF TOURISM DEVELOPMENT AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF RURAL AREAS IN LOWER SILESIA

Summary: In this article the authors identify and evaluate selected conditions for tourism development in Lower Silesia. Research comprised the whole rural area of Lower Silesia Voivodeship, except the cities that had been separated. The main unit on which the analyses were made was a commune (altogether 133 communes). The main principal of the studies was to reveal spatial diversity of land usefulness for tourism development and on the other hand, to exhibit how much nature and cultural attractiveness have influence on the economic development and incomes to commune budget. The analyses provided a basis for selecting regions (commune) which qualify as the areas of tourism development, financial standing and local initiative development. The results are shown on maps.